

การพัฒนาที่ยั่งยืน

Sustainable Development

: ดร.มานชื่น นักการเรียน

: ดร.เพ็ญศรี บางบอน

ปัจจุบันโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านบวกและลบ ดังนั้นมนุษยชาติควรที่จะสร้างความตระหนักในการปฏิบัติตนและสร้างความเข้าใจถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทในการแสวงหาพัฒนาสังคมโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เริ่มตั้งแต่สหประชาชาติจึงได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ซึ่งเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๖ สหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “Brundtland Commission” ได้เรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและ สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติรวมทั้งได้เสนอว่ามนุษยชาติสามารถที่จะทำให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ขึ้นมาได้ คำว่าพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการสื่อถึงคนเรายุคปัจจุบันและคนรุ่นต่อไปในอนาคตด้วย เป็นการพัฒนาท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ก้าวไปกับระบบเทคโนโลยี และกลไกของการตลาด อันก่อให้เกิด

การแสวงหาอำนาจเพื่อครอบงำผลประโยชน์ของอีกฝ่ายในการแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นประชาสังคม (Civil Society) หรือ รัฐประชาชาติ (Nation State) แต่การเข้ามามีอิทธิพลนั้นชาวโลกก็ยังคงต้องการระบบบริหารแบบ Good Governance อยู่ดี

ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

พระธรรมปิฎก (๒๕๓๙) การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สนองตอบความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนความสามารถของคนรุ่นต่อไปในการที่จะสนองตอบความต้องการของเขาเอง

คณะกรรมการการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (๒๕๔๖) การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ รูปแบบการพัฒนาที่คอยตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันโดยไม่มีข้อผ่าน ปรนใด ๆ กับความต้องการที่จำเป็นที่คอยตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในอนาคตด้วย

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (๒๕๔๙) การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคน ทั้งยุคปัจจุบัน และยุคต่อไป และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาศรษฐกิจ สังคม มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม

ไพฑูรย์ พงสะบุตร (๒๕๔๔) การพัฒนา

อย่างยั่งยืน คือ การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ใช้ต่อไปได้ในระยะยาวและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย

สันติ บางอ้อ (๒๕๔๖) การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอม ยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง

สรุปการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ เป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระหว่างมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นองค์ประกอบที่จะรวมกันหรือองค์รวมในการทำให้ชีวิตมนุษย์สามารถอยู่ดีมีสุขได้ ทั้งสำหรับคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต

หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง ๓ มิติของการพัฒนา อันได้แก่

๑) มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพกระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้ต่ำ

๒) มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้มีสมรรถนะ และมีผลิตภาพสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

๓) มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากร ประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้

แนวความคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (The Concept of Sustainable Development)

แนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับการแผนปฏิบัติการ ๒๑ และการพัฒนาที่ยั่งยืน และเกี่ยวข้องกับการประชุมระดับโลก ๔ ครั้ง คือ

๑. การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมมนุษย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ที่กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน

๒. การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่กรุงริโอเดอจาเนโร สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล ซึ่งแผนปฏิบัติการ ๒๑ เกิดขึ้นจากการประชุมครั้งนี้

๓. การประชุมสุดยอดโลกว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน เมื่อพ.ศ. ๒๕๔๕ ที่นครโจฮันเนสเบิร์ก สาธารณรัฐริกาใต้

๔. การประชุม “คณะกรรมการธิการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ” ครั้งที่ ๑๑ (UN Commission on Sustainable Development) หรือ CSD ๑๑ ปี พ.ศ. ๒๕๔๖

หลักการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลในสามมิติ ทุกด้านล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกันดังนี้

๑. มิติการพัฒนาด้านสังคม หมายถึง การพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนา

เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้อย่างสมดุลโดยพัฒนานคนให้มีผลิตภาพสูงขึ้น ปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงมีสำนึก และ วิถีชีวิตที่เกื้อกูลต่อ ธรรมชาติ มีสิทธิและโอกาส ที่จะได้รับการจัดสรรและผลประโยชน์ด้านการ พัฒนาและคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง มีระบบการจัดการ ทางสังคมที่สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายรวมทั้ง มีทุนทางสังคมที่อยู่หลากหลายมาใช้อย่าง เหมาะสม เพื่อสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความสมานฉันท์ เอื้ออาทร

๒. มิติการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพอย่างต่อเนื่องใน ระยะยาวและเป็นการขยายตัวทาง เศรษฐกิจ ที่มีคุณภาพ การพัฒนาทางเศรษฐกิจจะต้อง เป็นไปอย่างสมดุลและเอื้อต่อประโยชน์ต่อ คนส่วนใหญ่เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความ สามารถในการแข่งขัน และการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจจะต้องนำมาจากกระบวนการผลิต ที่ใช้เทคโนโลยีสะอาด ลดปริมาณของเสีย ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมไม่สร้างมลพิษที่จะ กลายมาเป็นต้นทุนทางการผลิตในระยะต่อไป รวมทั้งเป็นข้อจำกัดของการเศรษฐกิจอย่างมี ประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

๓. มิติการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในขอบเขตที่คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ และสามารถพลิกฟื้นให้กลับสู่สภาพใกล้เคียง กับสภาพเดิมให้มากที่สุดเพื่อให้คนรุ่นหลังได้มี โอกาส และมีปัจจัยในการดำรงชีพซึ่งจะต้อง ปรับเปลี่ยนทัศนคติในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งการจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างการใช

ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูลรวมถึง การชะลอการใช้ และนำเทคโนโลยีสะอาดมาใช้ ให้มากที่สุด

ลักษณะที่สำคัญของแนวคิดการพัฒนา อย่างยั่งยืน ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๕)

๑. คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสนองความต้องการ ในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลต่อความต้องการในอนาคต

๒. คำนึงถึงความเป็นองค์รวม คือ มองว่า จะกระทำการใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิด กับสิ่งอื่น ๆ

๓. คำนึงถึงเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ ว่าควรเป็นไปในทางสร้างสรรค์และเอื้อประโยชน์

สาระสำคัญของแผนปฏิบัติการ ๒๑

แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ มิติทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

ส่วนที่ ๒ การอนุรักษ์และการจัดการ ทรัพยากร

ส่วนที่ ๓ การส่งเสริมบทบาทของกลุ่ม ต่าง ๆ ที่สำคัญ

ส่วนที่ ๔ วิธีการในการดำเนินงาน

แนวทางที่สำคัญ

๑. การพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องผสมผสาน และควบคู่ไปกับ การพัฒนาและความหวังใ ในสิ่งแวดล้อม

๒. การใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย การ สูญพันธุ์ของพืชและสัตว์ การปล่อยของเสีย และมลพิษต่าง ๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้สิ่งแวดล้อม เสื่อมโทรมไม่ยั่งยืน

๓. จะต้องมีการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากมีผลกระทบอย่างเฉียบพลันต่อสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ เกิดผลกระทบ ต่อประชากรรุ่นลูกหลานในอนาคต

๔. มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน ความเป็นอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

การพัฒนาดังกล่าวมีเป้าประสงค์ของการพัฒนา
๔ ประการ

๑) **คุณภาพ** : สังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นสังคมฐานความรู้ และการศึกษาได้ด้วยตนเอง

๒) **เสถียรภาพและการปรับตัว** : เศรษฐกิจ เกิดการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพทั้งระดับ ภายใน และภายนอกประเทศ

๓) **การกระจายการพัฒนายอย่างเป็นธรรม** : ประชากรมีความเท่าเทียมความต้องการ พื้นฐาน ในการดำรงชีพ และบริการพื้นฐานทาง สังคม

๔) **การมีระบบบริหารจัดการที่ดี** : ประชากรทุกภาคส่วนของสังคมมีโอกาสและ สิทธิในการ รับรู้ข้อมูลข่าวสาร

องค์ประกอบ

๑. **มิติเศรษฐกิจ**

- การพัฒนายอย่างมีคุณภาพ
- การพัฒนายอย่างมีเสถียรภาพ
- การกระจายความมั่งคั่ง

๒. **มิติสังคม**

- การพัฒนาศักยภาพและการปรับตัว บนสังคมฐานความรู้
- การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความ มั่นคงในการดำรงชีวิต
- การพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม

- การสร้างความเสมอภาคและการ มีส่วนร่วม

๓. **มิติสิ่งแวดล้อม**

- สงวนรักษา
- การมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี
- การมีส่วนร่วมและการกระจาย

การใช้ทรัพยากร

- การร่วมรับผิดชอบต่อปัญหา สิ่งแวดล้อมในฐานะภาคีโลก

การพัฒนายอย่างยั่งยืนตามแนวคิดเชิง พุทธศาสตร์

แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ประยุต ญัตโต, ๒๕๓๙) กล่าวว่าหัวใจของการพัฒนา ที่ยั่งยืนนั้น ประกอบด้วยคำศัพท์ที่นำมาจับคู่กัน ๒ คู่ คือ การพัฒนา (Development) กับ สิ่งแวดล้อม (Environment) และเศรษฐกิจ (Economy) กับนิเวศวิทยา(Ecology) โดยเห็นว่า ควรให้ความสำคัญทางเศรษฐกิจอยู่ภายใต้ เงื่อนไขของการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม หมายความว่าต้องให้การพัฒนาหรือความเติบโต ทางเศรษฐกิจนั้น อยู่ในภาวะที่สิ่งแวดล้อม รองรับไหวด้วย หรือว่าธรรมชาติเจริญไปโดยไม่เร่งกระธรรมชาติ การพัฒนายที่ยั่งยืนนี้มีลักษณะ เป็นการพัฒนายที่เป็นบูรณาการ (integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (holistic) หมายความว่าองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมา ประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (balanced)

แนวคิดของพระราชวรมุนี (ประยูร ธรรมจิตโต, ๒๕๔๒) กล่าวถึง การพัฒนายอย่าง ยั่งยืนว่า ใน ภาษาพระไตรปิฎก หรือภาษาบาลี จะปรากฏในคำ ๒ คำ คือ ภาวนา กับพัฒนา

โดยให้ความหมาย ของคำทั้งสองนี้ว่า พัฒนา หรือ วัฒนา หมายถึง การเติบโต เช่น ต้นไม้งอก เป็นการเติบโตที่ไม่มีการควบคุม ไม่มีการกำหนด เป้าหมาย ซึ่งอาจจะยั่งยืนหรือไม่ยั่งยืนก็ได้ ภาวนา หมายถึง เจริญ เป็นความเจริญที่ยั่งยืน มีการควบคุมและกำหนดเป้าหมาย ซึ่งคำว่า ภาวนานี้ใช้ในการพัฒนามนุษย์ คือ กายภาวนา จิตภาวนา สติภาวนา และปัญญาภาวนา โดยการพัฒนายั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สัมพันธ์ กับมนุษย์ มิมนุษย์เป็นตัวตั้งในการพัฒนา

การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนา ที่สัมพันธ์กับโลกและสิ่งแวดล้อม แนวคิดทาง พระพุทธศาสนายังถือว่า มนุษย์เป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญ คือ ให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปเพื่อการสร้างสันติสุข การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยใช้ การศึกษาเป็นกลไกในการดำเนินการ และมี หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือ เป็นการ ใช้วิถีชีวิตของคนเป็นฐานความคิดในการพัฒนา คือ จะมุ่งไปที่การพัฒนาระบบการดำเนินชีวิต ของคน ชุมชน และสังคม ตลอดจนสภาพแวดล้อม ให้ดำรงอยู่ด้วยดีต่อเนื่องเรื่อยไป

สรุป การพัฒนายั่งยืน เป็นการสื่อถึง คนเรายุคปัจจุบันและคนรุ่นต่อไปในอนาคตด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ เป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิด ความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน ในระหว่างมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้ง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะเป็น องค์ประกอบที่จะรวมกันหรือองค์รวมในการ ทำให้ชีวิตมนุษย์สามารถอยู่ดีมีสุขได้ ทั้งสำหรับ คนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต หลักการ สำคัญของการพัฒนายั่งยืน คือ การสร้างสมดุล

ระหว่าง ๓ มิติของการพัฒนา อันได้แก่ ๑) มิติ การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ๒) มิติการพัฒนา สังคมที่ยั่งยืน และ๓) มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ที่ยั่งยืน หลักการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนา ที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลในสามมิติ ทุกด้าน ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่อง การพัฒนามีเป้าประสงค์ของการพัฒนา ๔ ประการ ๑) คุณภาพ : สังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นสังคมฐานความรู้ และการศึกษาได้ด้วย ตนเอง๒) เสถียรภาพและการปรับตัว : เศรษฐกิจ เกิดการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพทั้งระดับ ภายใน และภายนอกประเทศ ๓) การกระจาย การพัฒนาอย่างเป็นธรรม : ประชากรมีความ เท่าเทียมความต้องการพื้นฐาน ในการดำรงชีพ และบริการพื้นฐานทางสังคม และ๔) การมี ระบบบริหารจัดการที่ดี : ประชากรทุกภาคส่วน ของสังคมมีโอกาสและสิทธิในการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารฐานความคิดในการพัฒนา คือ จะมุ่งไป ที่การพัฒนากระบวนการดำเนินชีวิตของคน ชุมชน และสังคม ตลอดจนสภาพแวดล้อมให้ดำรงอยู่ ด้วยดีต่อเนื่องเรื่อยไป

อ้างอิง

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ, โครงการเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง, กรุงเทพมหานคร : ครุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๖.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, การจัดการความรู้สู่การ พัฒนายั่งยืน, วารสารพัฒนาชุมชน, กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), การพัฒนา

ที่ยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเสวนา
ทางวิชาการเรื่องการศึกษาเพื่อพัฒนา
อย่างยั่งยืนแนวคิดเชิงพุทธศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ไพฑูริย์ พงศบุตร, พจนานุกรมฉบับที่ ๒๗,
กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๔๔.

สันติ บางอ้อ, การพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืน,
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะ

กรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ, ๒๕๔๖.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ พ.ศ.
๒๕๔๕ - ๒๕๔๙, กรุงเทพมหานคร,
๒๕๔๕.

[http://www.dit.go.th/uploadnew/Nara
thiwa/%E๐%B8%81%E๐%B8%B
2%E๐%B8%A3%E๐%B8](http://www.dit.go.th/uploadnew/Nara
thiwa/%E๐%B8%81%E๐%B8%B
2%E๐%B8%A3%E๐%B8) สืบค้นเมื่อ
๒๖/๑๑/๒๕๕๘

oooooooooooooooooooooooooooo